

YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGI

Eshmurodov Xurshidbek Farhod o'g'li

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada yashil texnologiyalarning mazmun-mohiyati, ularning iqtisodiyotdagi o'rni va samaradorligi tahlil qilingan. Yashil texnologiyalarning ekologik tozalikka, resurslardan oqilona foydalanishga, energiya tejankorlikka va barqaror iqtisodiy o'sishga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, O'zbekistonda yashil texnologiyalarni joriy etish jarayonlari, amaldagi davlat siyosati va xalqaro tajribalar o'rganilgan.

ANNOTATSIYA: В данной статье рассматривается сущность и экономическая эффективность зелёных технологий. Освещаются их роль в рациональном использовании ресурсов, повышении энергоэффективности и обеспечении устойчивого экономического роста. Также анализируются процессы внедрения зелёных технологий в Узбекистане, государственная политика и международный опыт в данной сфере.

ABSTRACT: This article analyzes the essence and economic efficiency of green technologies. It highlights their role in rational resource use, energy efficiency, and sustainable economic growth. The study also examines the implementation of green technologies in Uzbekistan, state policies, and relevant international experience.

KALIT SO'ZLAR: yashil texnologiyalar, energiya tejankorlik, innovatsiyalar, ekologiya, barqaror iqtisodiyot.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: зелёные технологии, энергоэффективность, инновации, экология, устойчивая экономика.

KEYWORDS: green technologies, energy efficiency, innovation, ecology, sustainable economy.

So'nggi yillarda dunyo iqtisodiyotida "yashil texnologiyalar" atamasi tobora keng qo'llanilmoqda. Bu atama ishlab chiqarish jarayonlarini ekologik xavfsiz, energiya tejankor va barqaror shaklda tashkil etishni anglatadi. Yashil texnologiyalar tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, chiqindilarni kamaytirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish orqali iqtisodiyot va ekologiya o'rtasida muvozanatni ta'minlaydi. Shuning uchun bugungi kunda barcha rivojlangan mamlakatlar iqtisodiyotini yashillashtirishga alohida e'tibor qaratmoqda.

O'zbekiston Respublikasida yashil texnologiyalarni joriy etish masalasi davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylangan. 2019-yilda qabul qilingan "Yashil iqtisodiyot"ni rivojlantirish konsepsiyasi doirasida energetika, transport, sanoat va qishloq xo'jaligida ekologik toza texnologiyalarni tatbiq etish rejalashtirilgan. Xususan, quyosh va shamol elektr stansiyalarini qurish, chiqindilarni qayta ishlash zavodlarini

tashkil etish, suvni tejovchi sug'orish tizimlarini kengaytirish, sanoatda energiya samarador texnikalarni qo'llash kabi chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Yashil texnologiyalar iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim o'rin tutadi. Birinchidan, ular ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi, chunki energiya va xomashyo sarfi qisqaradi. Ikkinchidan, chiqindilarning qayta ishlanishi yangi mahsulot ishlab chiqarish imkonini yaratadi. Masalan, plastik chiqindilardan yoqilg'i yoki qurilish materiallari olish orqali qo'shimcha iqtisodiy foyda keltiriladi. Uchinchidan, yashil texnologiyalar xalqaro bozorda raqobatbardoshlikni oshiradi, chunki ekologik toza mahsulotlarga talab yildan-yilga ortmoqda. O'zbekistonning energetika sohasida ham yashil texnologiyalarga asoslangan yirik loyihalar amalga oshirilmoqda. 2021–2024-yillarda Navoiy, Samarqand va Buxoro viloyatlarida quvvati 100–500 MVt bo'lgan quyosh elektr stansiyalari barpo etildi. Ushbu stansiyalar yiliga millionlab kilovatt soat elektr energiyasini ishlab chiqmoqda va bu energiya tabiiy gaz sarfini sezilarli darajada kamaytirmoqda. Bundan tashqari, shamol energetikasini rivojlantirish bo'yicha Qoraqalpog'iston Respublikasida ham yirik loyiha amalga oshirilmoqda.

Qishloq xo'jaligida yashil texnologiyalar suv resurslarini tejashda muhim ahamiyatga ega. "Aqlli sug'orish" tizimlari va tomchilatib sug'orish usullari yordamida suv sarfi 40 foizgacha kamayadi, hosildorlik esa oshadi. Shu bilan birga, organik o'g'itlardan foydalanish, pestitsidlar miqdorini kamaytirish ekologik xavfsiz mahsulot yetishtirishga xizmat qiladi. Bu esa ichki va tashqi bozorda raqobatbardosh "ekobrend"larni shakllantirish imkonini beradi.

Sanoat tarmoqlarida energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish natijasida ishlab chiqarish xarajatlari kamayib, mahsulot tannarxi pasaymoqda. Masalan, sement va metallurgiya korxonalarida chiqindilarni qayta ishlash, issiqlik energiyasini ikkilamchi foydalanish tizimlari joriy qilinmoqda. Bular nafaqat iqtisodiy foyda, balki ekologik xavfsizlikni ham ta'minlaydi.

Yashil texnologiyalarni rivojlantirishda xalqaro hamkorlik ham muhim o'rin tutadi. O'zbekiston Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi (UNEP), Osiyo taraqqiyot banki va Yevropa Ittifoqi bilan hamkorlikda bir qator ekologik innovatsion loyihalarni amalga oshirmoqda. Bu loyihalar mamlakatda barqaror energetika tizimini yaratish, chiqindilarni boshqarish va "yashil" ish o'rinlarini tashkil etish imkonini beradi. Yashil texnologiyalarni iqtisodiy jihatdan samarali qilish uchun davlat tomonidan rag'batlantiruvchi mexanizmlar joriy etilmoqda. Soliq imtiyozlari, subsidiyalar, grantlar va "yashil kreditlar" tizimi korxonalarga ekologik texnologiyalarni tatbiq etishda katta yordam bermoqda. Shu bilan birga, ilmiy-tadqiqot institutlari, oliy ta'lim muassasalari va xususiy sektor o'rtasida innovatsion hamkorlik kuchaymoqda.

Xulosa qilib aytganda, yashil texnologiyalar O'zbekiston iqtisodiyotining kelajagini belgilab beruvchi muhim yo'nalishdir. Ular nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlaydi, balki ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, yangi ish o'rinlari yaratadi

va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini kuchaytiradi. Yashil texnologiyalarni keng joriy etish orqali mamlakat barqaror rivojlanish maqsadlariga tezroq erishadi hamda ekologik xavfsiz iqtisodiyot modeliga o'tadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yashil iqtisodiyot"ni rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risidagi PF-4477-son Farmoni, 2019-yil 4-oktabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yashil sanoatni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori, PQ-4512-son, 2022-yil 4-oktabr.
3. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi rasmiy sayti: www.minenergy.uz
4. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi rasmiy sayti: www.env.uz
5. BMT Atrof-muhit dasturi (UNEP) O'zbekiston bo'yicha hisobotlari, 2023.